

9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.lit.5-6-kl.Arkhypova.Sichkar.Shylo.14.07.pdf

(дата звернення: 02.08.2025).

4. Наказ МОН від 02.08.2024 № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsiishchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia> (дата звернення: 03.08.2025).

5. Нові вимоги, підходи до оцінювання результатів навчання здобувачів освіти та його функцій: методичні рекомендації [Електронне видання]. Авт. кол.: А.С. Остапенко, Ю.А. Посмітна, О.І. Грінченко, О.В. Григорович, С.В. Клімова, З.І. Кравченко, О.О. Моліна, Л.Ю. Огньова, Ю.В. Радченко, О.О. Румянцева-Лахтіна, О.М. Саввіч, Л.А. Синиця, С.Б. Ставицький, С.Г. Федченко, Г.С. Яценко; за заг. редакцією Л.Д. Покроєвої. Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2024. 84 с.

6. VII Волошинські читання «Шкільна мовно-літературна освіта: традиції і матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції» (17 травня 2019 р., м. Київ). Ін-т педагогіки НАПН України; за заг. ред. Т. О. Яценко. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. 373 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716292/1/zbirnyk-materialiv-voloshyns%60ki-chytannya.pdf> (дата звернення: 03.08.2025).

Розроблення комплексних підсумкових робіт із літератури й оцінювання за групами результатів на основі тексту: практичні поради

*Румянцева-Лахтіна Оксана,
доктор філософії в галузі знань «Гуманітарні
науки» зі спеціальності «Філологія», доцент
кафедри сучасних методик навчання
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
roksik2911@gmail.com*

Освітня реформа Нової української школи (НУШ) вимагає від учителів-філологів перегляду традиційних підходів до оцінювання знань учнів. Особливо це стосується літературної освіти, де звичні методи не завжди відображають реальний рівень як ключових, так і **літературознавчих компетентностей** та сприяють умінню глибоко аналізувати художні твори. До того ж, стандартні види роботи (аудіювання, читання мовчки, перекази) покривають лише незначну частину загальних результатів мовно-літературної галузі, передбачених Державним стандартом базової середньої освіти, тому важливим компонентом організації освітнього процесу на уроках літератури є **текстоцентричний підхід**, що має стати основою для розробки комплексних підсумкових робіт. Такий підхід дозволяє всебічно оцінити ключові компетентності та наскрізні вміння учнівства.

Суть та принципи текстоцентричного підходу.

Текстоцентричний підхід полягає у визнанні художнього тексту головним об'єктом вивчення та аналізу. Уся навчальна діяльність організовується навколо конкретного тексту, який є не лише матеріалом для читання, але й ключовим елементом, що об'єднує всі аспекти літературного аналізу.

Успіх підсумкової роботи значною мірою залежить від правильного **вибору тексту** (або його уривків). Удаю підібраний текст дозволить учням повною мірою розкрити аналітичний потенціал, продемонструвати знання літературознавчих і ключових компетентностей, читацьких умінь, створити оригінальне дослідження або продовження.

Ключові принципи вибору тексту:

- **дидактичний матеріал:** текст має бути придатним для формування завдань щодо його аналізу та перевірки мовних / літературних тем;
- **актуальність і зацікавленість:** проблеми, порушені в тексті, мають бути цікавими й актуальними для учнівства;
- **відповідність віку:** зміст і складність тексту мають відповідати віковим особливостям учнів;
- **антидискримінаційні норми:** важливо дотримуватися під час добору тексту антидискримінаційних норм (расових, гендерних, релігійних тощо);
- **джерело:** обов'язкове покликання на джерело (за його наявності);
- **обсяг:** обсяг тексту має відповідати віковій групі учнів (див. табл. 1) [5, с. 90].

Таблиця 1

Орієнтовний обсяг тексту для створення комплексної підсумкової роботи

Клас	Обсяг тексту
5 клас	300–450 слів
6 клас	400–550 слів
7 клас	500–650 слів
8 клас	600–750 слів
9 клас	700–850 слів

Розгляньмо основні принципи застосування текстоцентричного підходу для створення КПР з літератури, які вміщують:

- **комплексність аналізу:** текст розглядається як цілісна художня система, ураховуються всі його структурні елементи;
- **контекстуальність:** твір вивчається в історико-літературному, культурному та біографічному контекстах;
- **інтерпретативність:** заохочення учнів до самостійного осмислення та тлумачення художніх творів;
- **стилістичний аналіз:** детальний розгляд мовних засобів, якими автор виражає свій задум, характеризує стиль твору та розкриває індивідуальність власного стилю.

Застосування текстоцентричного підходу для створення комплексних підсумкових робіт має численні переваги, як-от: глибинне розуміння твору (здобувачі освіти вчаться аналізувати текст на різних рівнях – від поверхневого сюжетного до глибинного символічного); розвиток критичного мислення (учні / учениці не просто відтворюють інформацію, а й самостійно аналізують, порівнюють і узагальнюють); формування навичок самостійної роботи (робота з текстом розвиває навички читання з розумінням, що є важливим для подальшого навчання); комплексність оцінювання, що дозволяє перевірити різні види мовних / літературних компетентностей у межах однієї роботи.

Комплексна підсумкова робота на основі текстоцентричного підходу зазвичай включає кілька взаємопов'язаних завдань:

- **Група результатів «Працює з текстом».** Містить тестові або різнорівневі завдання, що вимагають розуміння ідейно-тематичного

спрямування тексту, власного розуміння та тлумачення окремих епізодів, аналізу образів чи розуміння порушених у тексті проблем.

- **Група результатів «Дослідження мовлення».** Передбачає детальний розбір художнього твору з урахуванням його жанрових особливостей, мовно-стилістичних засобів і розуміння індивідуального стилю автора.
- **Група результатів «Письмово взаємодіє»** може відстежуватися за допомогою завдань, що дозволяють зіставити досліджуваній твір з іншими творами того ж автора або з текстами інших письменників зі схожою проблематико-тематичною канвою. Письмові завдання можуть включати створення власних текстів, стилізацій або продовження сюжетних ліній за мотивами оригіналу.
- **Група результатів «Усно взаємодіє»** не входить до комплексної підсумкової роботи, оскільки її рекомендують оцінювати окремо на іншому занятті.

Усі завдання КПР (комплексної підсумкової роботи) **мають бути компетентнісно орієнтованими**, а отже, необхідно знати, що «компетентнісно орієнтовані завдання мають властиву для них конструкцію, тобто повинні містити такі складники: мотивацію (стимул), що підводить до проблеми, зацікавлює та мотивує до розв'язання; інформацію – набір відомостей, які потрібні або можуть стати в пригоді в процесі пошуку правильної відповіді. При цьому часто як у стимулі, так і в інформації можуть міститися надлишкові відомості, не потрібні для розв'язування, хоча в деяких завданнях ці компоненти неможливо розділити; сформульоване запитання / проблему – власне завдання, пояснення того, що необхідно зробити; критерії оцінювання відповіді – набір характеристик, що визначають правильність, доцільність і відповідність отриманого результату поставленому завданню» [4, с. 35].

Принципи розробки завдань комплексної підсумкової роботи

При складанні комплексної підсумкової роботи з літератури важливо скласти план-специфікацію цієї роботи, ураховуючи час на виконання, загальну кількість завдань, кількість завдань для кожної групи результатів, формати завдань (закриті, відкриті, із стислою або розгорнутою відповіддю), шкалу переведення тестових балів у 12-бальну шкалу (якщо вчитель таку шкалу використовує). Рівень складності завдань (кількість завдань для початкового, середнього, достатнього, високого рівнів) має бути збалансованим, тобто необхідно дотримуватися паритетного розподілу завдань за рівнем складності (легкі – оптимальні – складні). Це дозволить диференційовано оцінювати учнів. Ключовим є принцип поступового ускладнення: завдання краще розташовувати від простих до складних, що сприятиме вдумливому й покроковому аналізу тексту.

Як приклад розгляньмо завдання **для 8 класу** за модельною навчальною програмою «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Ніколенко О.М., Мацевко-Бекерська Л.В., Качак Т.Б., Богосвятська А.-М.І., Рудніцька Н.П., Туряниця В.Г.) [2] для розділу I «СВЯЩЕННІ КНИГИ ЛЮДСТВА».

Група результатів навчання 4 – «Досліджує мовлення» (дослідження літературних і мовних явищ, читачької діяльності та індивідуального мовлення: досліджує мовлення)

Прочитайте проповідь Ісуса на горі та виконайте завдання до цього тексту [3, с. 39-42].

1. Приклади завдань закритого типу з вибором однієї правильної відповіді.
Такі завдання мають чотири варіанти відповіді, серед яких лише один правильний. (За кожну правильну відповідь – 1 бал).

Завдання 1. Рядки з молитви «Отче наш»: «Нехай святиться Ім'я Твоє, нехай прийде Царство Твоє, нехай буде воля Твоя...» є прикладом стилістичного прийому:

- А Риторичного оклику
- Б Риторичного звертання
- В Анафори
- Г Тавтології

Коментар. Завдання легке, оскільки наявність анафори в реченні є очевидною для здобувачів освіти, відповідає орієнтиру для оцінювання в ДСБСО [1]: використовує знання про системність мовних явищ для вдосконалення власного мовлення [9 МОВ 4.1.1-2].

Завдання 2. Анафора у фразі «..ані йота єдина, ані жаден значок із Закону не минеться» підкреслює:

- А Незначущість Закону
- Б Детальне дотримання Закону
- В Довільне трактування Закону
- Г Можливість зміни Закону

Коментар. Завдання оптимальне, оскільки учні та учениці аналізують мовні явища на рівні розуміння тексту, відповідає орієнтиру для оцінювання в ДСБСО [1]: аналізує окремі мовні явища в усному мовленні, текстах (зокрема художніх текстах, медіатекстах) і робить висновки щодо функціонування та доцільності використання певних мовних одиниць [9 МОВ 4.1.2-1].

2. Приклади завдань відкритого типу

Завдання 3. Дайте стислі відповіді на питання, обґрунтувавши свою відповідь. (Кожна відповідь оцінюється в 3 бали).

Розгляньте використання дієслівних форм та їхню стилістичну функцію. Зверніть увагу на переважання дієслів у **теперішньому часі** та **дієслів наказового способу** («Радійте», «веселіться», «стережіться», «не сурми», «увійди», «зачини», «помолися») у тексті. Із якою метою вони вжиті? Як такі форми допомагають Ісусу донести свої настанови як безпосередні, актуальні та обов'язкові для виконання?

Критерії оцінювання (орієнтовно):

- відповідність змісту завдання, логічна структура відповіді;
- розуміння ролі мовностилістичних засобів тексту;
- грамотність (наявність чи відсутність лексичних, граматичних і орфографічних помилок).

Коментар. Завдання складне, оскільки здобувачі освіти розвивають критичне мислення, аналізуючи авторський стиль відповідно до розуміння тексту та його інтерпретації. Відповідає орієнтиру для оцінювання в ДСБСО [1]: досліджує власне мовлення, аналізує основні риси авторського стилю тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) для вдосконалення власного стилю мовлення [9 МОВ 4.2.4-1].

Група результатів навчання 3 – «Письмово взаємодіє» (висловлювання думок, почуттів, ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема в цифровому середовищі: письмово взаємодіє).

Теми і формати письмових робіт, які можна запропонувати на основі прочитаних текстів:

1. Біблійна історія Каїна та Авеля ілюструє одне з найдавніших людських почуттів – **заздрість**. Це почуття, яке виникло ще на зорі людства, продовжує супроводжувати людей і в сучасному світі. Напевно, кожен із нас хоч раз у житті переживав заздрість, або бачив, як це почуття впливає на поведінку оточення. Важливою є здатність людини **усвідомлювати та трансформувати** це почуття. Напишіть формальне есе про те, як можна опанувати заздрість. Використайте під час написання приклади з літератури й реального життя.

2. Напишіть вільне есе на тему «Чи можуть Десять Заповідей Мойсея слугувати дороговказом у світі безмежної свободи та моральних викликів ХХІ століття?» або «"Заповіді на камені": діалог із Десятьма Заповідями крізь призму сучасного світу».

3. Здійсніть порівняльний аналіз Біблії та Корану за допомогою таблиці або кіл Венна (рис. 1).

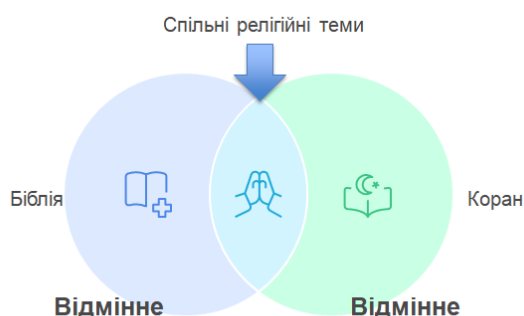

Рис. 1. Кола Венна

4. Напишіть свою молитву до Бога (Аллаха).

5. Прочитайте науковий текст про ангела:

АНГЕЛ, а, ч.

1. У релігійному культі надприродна істота, посланець, вісник бога; зображується звичайно у вигляді юнака з крилами. Якби ангел з неба прилетів в Горобцівку, то й він не помилив би їх (Н.-Лев., IV, 1956, 132); Ах, скільки радості, коли ти любиш землю..! Нема у ній ні ангелів, ні бога, ані семи небес. А є лиш гордість і горіння, сукупна праця і хвала (Тич., I, 1957, 115).

2. чий, перен., заст. Захисник або заступник; охоронець.

- А знаєш, Густочко, пан Борис для молодих жінок небезпечний чоловік!.. Так що, я буду твоїм добрим ангелом і заберу його від тебе (Фр., III, 1950, 418) [6].

Напишіть есе на тему «**Пошук ангельського в людині**: чи можемо ми в часи сьогодення знайти «ангельські» якості в людській природі (доброта, самопожертва, милосердя)?»

Критерії оцінювання письмових завдань (орієнтовно):

1. Зміст повідомлення (чи відповідає зазначеній темі та відповідає умовам завдання).

2. Урахування адресата тексту, взаємодія з аудиторією, якій апелювання до альтернативних думок.

3. Абзаци (чи чітко структуровано текст, чи кожна думка розкриває певну мікротему).

4. Логічність викладу (чи логічно викладено думки, чи доречно використано засоби міжфразового зв'язку).

5. Грамотність (чи не містить письмовий текст лексичних, граматичних і орфоепічних помилок).

6. Формат (чи відповідає обсяг тексту та його оформлення текстам визначеного в умові жанру).

Слід звернути увагу на те, що **кожна група результатів оцінюється окремо, максимально 12 балів.**

Отже, застосування текстоцентричного підходу для створення комплексних підсумкових робіт із літератури надає нових можливостей для якісного оцінювання літературознавчих і ключових компетентностей та наскрізних умінь, а також сприяє глибшому розумінню учнівством художніх творів.

Список використаних джерел

1. Кабінет Міністрів України. (2020). *Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти* [Державний стандарт базової середньої освіти] (Постанова № 898, 30 вересня 2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>

2. Модельні навчальні програми з предметів та інтегрованих курсів мовно-літературної освітньої галузі для 7–9 класів (сайт Міністерства освіти і науки України). (н.д.). URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

3. Ніколенко, О., Шуляр, В., Рудніцька Н. І., Богосвятська. А-М, (2025). Література (українська та зарубіжна). 8 клас. Інтегрований курс. Київ: ВЦ «Академія». 289 с.

4. Путівник онлайн-курсу НУШ: базова середня освіта. (н. д.). URL: <https://osvitoria.media/experience/gotovi-vprovadzhuvaty-nush-putivnyk-dlya-vchyteliv/>

5. Романенко, Ю., Старагіна, І., Ткач, П., Гайдученко, Ю., Лінкевич, Л., & Клименко, І. (2025). *Проводимо успішний тренінг: НУШ у 7–9 класах у мовно-літературній галузі*. Київ: Автори. 115 с.

6. Словник UA. Портал української мови та культури. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?sword=%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%B5%D0%BB>